

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i
Linköpings stift 2007

BRUNNEBY KYRKA

Brunneby socken
Motala kommun
Linköpings stift
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

BRUNNEBY KYRKA

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift
Delrapport september 2007

Innehåll

Bakgrund.....	3
Syfte	3
Kulturminneslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport.....	4
BRUNNEBY KYRKA	5
BESKRIVNING OCH HISTORIK.....	5
Socknen	5
Kyrkomiljön	6
Kyrkogården.....	6
Kyrkobyggnaden	6
<i>Exteriör beskrivning</i>	9
<i>Interiör beskrivning</i>	9
KULTURHISTORISK BEDÖMNING.....	10
<i>Kyrkobyggnaden</i>	10
HÄNDELSELISTA	11
BEFINTLIGA SKYDDSFORMER.....	15
KÄLLOR	15
Övriga inventeringar	15
Kartor	15

Inledning

Bakgrund

Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapsunderlaget för våra kyrkobyggnader och kyrkomiljöer genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering. På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen inom stiftets del av Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkobyggnader som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkans kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkan/kapellet och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrko/kapellbyggnaden samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkobyggnader/kapell och kyrkomiljöer i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar av kyrkobyggnaden.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljöns i sin helhet, men också till värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall

till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör, fotografier och en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i denna rapport. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, vilket är ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet, fotografering och rapportsammanställningen har utförts av antikvarie Anna Lindqvist vid Östergötlands läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

BRUNNEBY KYRKA

Brunneby socken, Motala kommun, Bobergs härad, Östergötlands län och landskap, Linköpings stift

Kyrkan uppfördes sannolikt i slutet av 1200-talet som gårdskyrka till Brunneby, vilken senare givit namn till socknen. Kyrkan är uppförd av kalksten och dess nuvarande utformning med rektangulärt långhus och jämbrett rakavslutat kor härrör från en ombyggnad på 1400-talet. Kyrkans mycket speciella takryttare tillkom 1747 av byggmästaren Gabriel Bragner i Linköping. År 1828 uppfördes en ny gemensam kyrka för Brunneby och Klockrike församlingar och Brunneby kyrka såldes till gårdens ägare. Därefter användes kyrkan som magasin fram till 1970-talet då den åter sattes i stånd som gudstjänstlokal under ledning av ingenjör Ture Jangvik i Linköping. Kyrkan ägs idag av staten och förvaltas av Riksantikvarieämbetet, medan Stiftelsen Brunneby kyrka har ansvar för verksamheten.

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Utdrag ur Häradsekonomisk karta 1868-1877, Ljung

Socknen

Brunneby är en medeltida socken och gården Brunneby nämns 1269. Kungs Norrby och Brunneby har varit socknens största gårdar. Motala ström flyter genom socknen och delar den med skogsbygd i norr och slättbygd i söder. Även Göta kanal passerar socknen på två ställen. Landsvägen mellan Linköping och Motala följer i stort sett kanalen. Huvudnäringarna har varit åkerbruk kombinerat med skogsbruk och kreatursskötsel. Orten Borensberg har vuxit fram vid den tidigare ur kommunikationssynpunkt strategiska platsen Husbyfjöl. Anläggandet av Göta kanal var förutsättningen för en ytterligare expansion med bl a turisthotell och

påkostade privata villor. Bland socknens industriella näringar kan Borensbergs glasbruk och tegelbruket vid Kungs Norrby nämnas. Det förstnämnda anlades år 1900 och tillverkade huvudsakligen ölflaskor. Borensberg fick en egen kyrka 1988 då Björkhällakyrkan invigdes.

Klockrike och Brunneby församlingar uppförde 1826 en gemensam kyrka på en ny kyrkplats ca en kilometer norr om Klockrike medeltida kyrka. Klockrikes gamla kyrka revs 1825.

Kyrkomiljön

Kyrkan är belägen öster om Borensberg på gårdsplanen till Brunneby gård. Brunneby gårds mangårdsbyggnad och flyglar är uppförda på 1700-talet och gränsar i öster mot Göta kanal. Mangårdsbyggnadens nuvarande utformning härrör från en ombyggnad på 1850-talet under ledning av byggmästareläkten Nyström i Kristbergs socken. Sydväst om kyrkan finns en klockstapel i en enkel träkonstruktion med spåntäckt huv. Den uppfördes 1970 efter ritningar utförda av ingenjör Ture Jangvik. Norr om kyrkan och mangården på platsen för den äldre fägården ligger idag nya moderna ekonomibyggnader för gårdens musteri och övrig verksamhet med gårdsbutik, café och auktionshall.

Kyrkogården

Kyrkogården är inte längre i bruk.

Kyrkobyggnaden

Kyrkans tidiga byggnadshistoria är oklar, men en sannolik tolkning är att den uppförts som gårdskyrka av Brunneby gårds ägare lagmannen Bengt Magnusson, som avled 1294. Det tidigaste skriftliga belägget för Brunneby härrör från år 1269 då en medlem av Folkungaätten byter bort gården till sin hustru. Av brevet framgår att en kyrka redan då fanns i Brunneby.

Kyrkans ursprungliga planform är osäker, men troligen hade den ett rektangulärt långhus med smalare korabsid. Kyrkans nuvarande utformning med jämbrett rakslutet kor fick kyrkan vid en omfattande ombyggnad på 1400-talet. Kyrkan valvslogs samtidigt med tre valv och försågs med kalkmålningar, som har tillskrivits Anders Persson som var kyrkoherde i Tjällmo. Han har även utfört kalkmålningar i kyrkorna i Tjällmo och Kristberg.

I slutet av 1600-talet försågs kyrkorummet med nya bänkar och altare och även med två herrskapsstolar för gårdsägarna till Brunneby och Kungs Norrby. På 1690-talet tillbyggdes även en sakristia, som av beskrivningen har tolkats som att den uppfördes av timmer. Det kan även ha rört sig om en ombyggnad av en äldre sakristia. På 1740-talet moderniserades kyrkan och försågs bl a med större fönsteröppningar. Det är oklart när kyrkan försågs med takryttare och även om klockorna ursprungligen varit placerade i en fristående klockstapel. På sockenstämman 1744 beslöt man att ta ner det bristfälliga kyrkotornet och år 1747 ersattes den äldre takryttaren av den nuvarande spiran. Arbetet utfördes av byggmästare Gabriel Peter Bragner i Linköping, som även uppfört klockstaplar vid bl a Åtvids och Ulrika kyrkor. Enligt uppgift avstod han från betalning mot att hans föräldrars gravsten skulle få ligga orörd och vårdas av församlingen. Gravstenen, som idag är placerad inne i kyrkan, är huggen av Bragner. Även tornets utformning var enligt traditionen en hyllning till Bragners föräldrar då de tio småspirorna sägs symbolisera Hans Perssons och Catharina Dansdotters barn. Vid samma tillfälle försågs kyrkorummet med nytt kalkstensgolv och med en ny predikstol, tillverkad av Olof Bruse i Hjo och väggpartiet bakom predikstolen draperimålades. Enligt Anton Ridderstads Beskrifning öfver Östergötland från 1877 fanns det då ”Å tornet finnes under takutsprånget måladt: *Anno 1782*. Årtalet syftade sannolikt på ett renoveringstillfälle då det även uppges att tornet målats av målare Rosengren.

I början av 1800-talet var såväl Brunneby kyrka som Klockrike kyrka i dåligt skick. Kyrkan i Klockrike var tornlös och klockorna hängde i en klockstapel. Klockstapeln, som allmänt kallades Helge Björns torn, förstördes vid ett blixtnedslag 1818. Detta bidrog till att sätta fart på beslutet att bygga en ny gemensam kyrka för Klockrike och Brunneby församlingar. Den nya kyrkan uppfördes 1826 på en ny kyrkplats ca en kilometer norr om Klockrike medeltida kyrka. Klockrikes gamla kyrka revs 1825. Brunnebys kyrka med inventarier såldes 1828 till kapten J A Tigerclou, ägare till Brunneby gård, och användes först som brännvinsmagasin och sedan som spannmålsmagasin. Det innebar en omfattande ombyggnad. Sakristian, som lär ha varit uppförd 1773, och ett vapenhus av okänd ålder revs och en ny dörr togs upp på norra sidan. I kyrkorummet revs valven och ett nytt träbjälklag tillkom som indelade kyrkan i två magasinsvåningar. I samband med uppförandet av ett nytt upplag och stöd för takryttaren skadades sannolikt väggmålningarna till en viss del. Predikstolen och altarpopsatsen flyttades

till Klockrike kyrka och övriga inventarier såldes. Lillklockan användes som vällingklocka på Hassla gård och storklockan hamnade på Motala verkstad och skänktes tillbaka till kyrkan på 1970-talet.

På 1930-talet fick Brunnebys dåvarande ägare Carl Gösta Kjellin förfrågan om han ville sälja kyrkan till staten. Det lär ha varit kronprins Gustaf Adolf som åkt förbi och uppmärksammat kyrkans stora värden. Kjellin ville som kompensation för kyrkan ha ett nytt magasin. Det saknades dock pengar för att uppföra en ny byggnad. I en artikel i Östgöta Correspondenten 10 augusti 1948 ges en bild av kyrkans interiör; ”Vid östra gaveln i nedre våningen ligger rapsfrön utbredd till tork och ovanför rapsen ser man en framställning av S:t Göran och draken.” I slutet på 1950-talet blev det åter aktuellt då godsägaren C G Kjellin erbjöd att överlämna kyrkan till staten under förutsättning att ett silomagasin ”tillräckligt stort att rymma ett års skörd av spannmål jämte utrymmen för kraftfoder etc.” utan kostnad skulle uppföras. Men även nu saknades statliga pengar till ett magasinsbygge. År 1960 bildades stiftelsen Brunneby kyrka med ändamål att förvärva Brunneby kyrka med tillhörande markområde och att bevara kyrkan såsom minnesmärke samt återställa den i ett värdigt skick såsom kyrkorum. År 1964 inköptes slutligen kyrkan av Kungliga Vitterhets Akademien med bl a anslag ur Berit Wallenbergs stiftelse. Riksantikvarieämbetet gav ingenjör Ture Jangvik i Linköping i uppdrag att utarbeta en plan för kyrkans iordningställande för gudstjänstbruk. Stiftelsen Brunneby kyrka hade ett starkt uttalat önskemål inför renoweringen; ”att byggnaden i stort sett skall ha kvar sin karaktär av magasin men samtidigt visa de spår, som finns av dekor och andra anordningar från dess tid som kyrka och dessutom kunna användas för gudstjänständamål.” Renoveringen utfördes 1974 och då framtoogs de bäst bevarade medeltida väggmålningarna i koret. Samtidigt utfördes putslagningar av väggarna och då påträffades igenmurade öppningar, varav en mindre nisch som kan ha varit ett sakramentsskåp. På södra sidan påträffades öppningar efter både sydingången och koringången. En klockstapel av ek hade uppförts några år tidigare efter ritningar av ingenjör Ture Jangvik och en äldre klocka, som tidigare hade hängt i kyrkan, skänktes åter.

Kyrkan har efter upprustningen använts för olika förrättningar, men även för utställningar och konserter. Kyrkan ägs idag av staten och förvaltas av Riksantikvarieämbetet, medan Stiftelsen Brunneby kyrka har ansvar för verksamheten.

Exteriör beskrivning

Kyrkan är orienterad i öst-västlig riktning med en salformad plan med rektangulärt långhus och jämbrett rakslutet kor. Kyrkan är uppförd av kalksten med skråkantad kalkstenssockel. De vita fasaderna är spritputsade med slätputsade omfattningar och hörn. Sadeltaket är täckt med spån liksom huv och spira på den centralt placerad takryttaren. Takryttaren har en hög och spetsig spira och är även försedd med mindre sidospiror och taklisten har en målad bård. Fönsteröppningarna är rundbågiga och försedda med grönmålade småspröjsade träbågar. Solbänkarna är täckta med kalkstensskivor. Huvudingången är förlagd till den norra sidan och består av en pardörr klädd med brunsvart stående profilerad panel med smidda beslag. Dörren nysgjordes i samband med renoveringen 1974.

Interiör beskrivning

Långhuset är rektangulärt med ett lackat trägolv, som inlades i samband med den omfattande renoveringen 1974-1976. Väggarna är vitputsade med spår av äldre igenmurade fönster- och dörröppningar. Enligt fotografier som förvaras i Östergötlands läns museums arkiv från renoveringen 1974 hade nordvästra väggen utdragna fogar med ritsar. Takstolen är öppen och av varierande ålder och utförande. Ingången är förlagd till norra sidan och dörrbladets insida är klätt med en stående profilerad rödmålad panel. Fönsteröppningarna saknar innanfönster, men är försedda med järngaller. På långhusets västra vägg finns två gravhällar uppställda, varav den ena är den ovan beskrivna gravhällen huggen av Gabriel Bragner. Bänkinredningen består av enkla brunmålade bänkar, som enligt uppgift härstammar från Tjällmo församlingshem.

Koret har samma utformning och yttskikt som långhuset. På norra och östra väggen finns rester av de medeltida kalkmålningarna. Målningen på den norra väggen är bäst bevarad och föreställer en yttersta domenscen. Det rödlaserade altarbordet är tillverkat 1974 liksom knäfallen och nummertavlor.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING

Brunneby kyrka utgör tillsammans med mangårdsbyggnaderna vid Brunneby gård en mycket sammanhållen och särpräglad bebyggelsemiljö som fortfarande vittnar om en medeltida aristokratisk miljö med resurser att uppföra en gårdskyrka.

Kyrkobyggnaden

Brunneby kyrka är ett typiskt exempel på hur de små medeltida kyrkorna övergavs i samband med att nya kyrkor uppfördes under 1700- och 1800-talen på en annan plats. Kyrkans senare funktion som brännvins- och spannmålsmagasin är intressant ur ett samhällshistoriskt perspektiv. Kyrkan visar även på det under mitten av 1900-talet väckta intresset att restaurera ödekyrkorna. På 1950- och 60-talet restaurerades flera medeltida ödekyrkor i länet och togs åter i bruk, bl a S:t Anna, Skärkind, Gryt och Hägerstad. Den ovanligt utformade takryttaren med sina sidospiror och bemålade takfot har stora arkitekturhistoriska och regionala värden då den är uppförd av byggmästaren Gabriel Bragner från Linköping. Även de uppställda gravhällarna, varav en är utförd av Bragner, har stora regionala värden men visar även på kopplingen till den äldre kyrkogården.

Brunnebys äldsta medeltida byggnadshistoria är inte helt klarlagd, men murverket härstammar från medeltiden och utgör en värdefull kunskapskälla om medeltida byggnadsteknik. I interiören åskådliggörs medeltidskyrkan bl a av murverket med framtagna kalkmålningar. Även magasinsepoken med det bevarade mellanbjälklaget med sin träkonstruktion har ett kulturhistoriskt intresse.

Sammanfattning

- Brunneby kyrka har bevarat sin karaktär som gårdskyrka och utgör tillsammans med de välbevarade mangårdsbyggnaderna och den omgivande parken en kulturhistoriskt värdefull bebyggelsemiljö.
- Kyrkans medeltida murverk, gravhällarna och fragmenten av kalkmålningar utgör värdefulla historiska dokument.
- Takryttaren utgör en av länets mest originella och välbevarade takryttare utförd av den i länet verksamma byggmästaren Gabriel Bragner.
- Spåren efter byggnadens funktion som magasin är intressant ur ett samhällshistoriskt perspektiv.

HÄNDELSELISTA

Förteckningen gör inga anspråk på att vara komplett. Den bygger enbart på nedan redovisade källor och kan i framtiden komma att revideras.

- 1200-1294 Nybyggnad – Kyrka av sten, sannolikt uppförd på initiativ av lagman Bengt Magnusson på Brunneby gård. (BC)
- 1425-1475 Ändring – ombyggnad, kyrkan tillbyggdes åt öster med ett rakslutet kor. (BC)
- 1425-1475 Valvslagning – tre valv slogs. (BC)
- 1425-1475 Arkitekturbunden utsmyckning – kalkmålningar, målade av kyrkoherden i Tjällmo Anders Persson, övermålades 1729, togs åter fram 1974. (BC, Ölk)
- 1687 Fast inredning – nya bänkar och två ”herrgårdsstolar” åt innehavarna av Kungs Norrby och Brunneby samt nytt altare. (BC)
- 1691 Ny- eller ombyggnad – Sakristia av timmer, ersattes av en ny 1773. (BC, SvB)
- 1695 Specifika inventarier – klocka omgöts av Elias Arenhardt, Jönköping, på 1830-40-talen i privat ägo, återlämnades till kyrkan 1967. (BC, ÖLM)
- 1714 Vård/underhåll, kyrkmuren och kyrkans grundmur reparerades. (ÖLM)
- 1723 Ändring – ombyggnad, av en ”byggm. i Vadstena som byggt på Tornet”, Gabriel Månsson. (ÖLM)
- 1729 Fast inredning – läktare, byggd av Joh. Möller. (BC)
- 1729 Vård/underhåll, kyrkan vitmenades in- och utvändigt. (BC)
- 1729 Ändring – arkitekturbunden utsmyckning – de medeltida kalkmålningarna övermålades, togs delvis åter fram 1974. (BC)
- 1733 Vård/underhåll, exteriör, sakristian och vapenhustaket spånades, torn och tak tjärades, Byggmästare Gabriel Månsson, Vadstena. (ÖLM)

- 1740 Ändring – ombyggnad, tre fönster förstorades, ”dörrglugg” i koret och ett mindre medeltida fönster sattes igen. (BC, ÖLM)
- 1740 Fast inredning – ny predikstol och altarpopsats tillverkad av skulptören Olof Bruse, Hjo. Fem stolar målades av Bruse. Predikstolen skänktes av jungfru Catharina Laurin. Flyttades till Klockrike kyrka 1828. (BR, ÖLM)
- 1740 Arkitekturbunden utsmyckning – en blå ”gardin” målades kring predikstolen. Koret vitmenades. (ÖLM)
- 1745-1746 Ändring – ombyggnad, interiör, nytt golv av kalksten, stenhuggare Henrik Ljunggren och stenhuggare Johan Jägenberg. (BC, ÖLM)
- 1747 Ändring – ombyggnad, exteriör, den äldre spiran ersattes av en ny reslig spira, byggmästare Gabriel Bragner, Linköping. (BC)
- 1747 Fast inredning – herrskapsbänk längst fram för ryttmästare Georg Jacob Franc på Brunneby. (ÖLM)
- 1749 Vård/underhåll, exteriör, tornspiran målades i överensstämmelse med tornet på Sankt Lars kyrka, Linköping. Tornbyggmästare Lars Röderstedt. (BC)
- 1749 Vård/underhåll, exteriören, kyrkfoten stensattes, vapenhuset och fönstren lagades av klockaren Lars Andersson. (ÖLM)
- 1764 Vård/underhåll, kyrkan vitmenades av Anders Hansson, Kärna. (ÖLM)
- 1766 Kyrkan var nära att börja brinna men räddades. (ÖLM)
- 1767 Ändring – ombyggnad, exteriör, ny kyrkport av tegel åt norr. (BC)
- 1767 Ändring – ombyggnad, interiör, sakristian ombyggdes, en ny läktare uppsattes över sakristiedörren för kammarherren Gabriel Bergenstråle, Ruda. (BC)
- 1767-1768 Nybyggnad - kyrkmur uppfördes av dalkarlar. Överste Macklier ville uppsätta en kyrkport ”välvd av tegel på sid. som ligger mot Brunneby herrgård.” (ÖLM)
- 1773 Nybyggnad – Sakristia ”beslöt, att en ny sakristia skulle byggas av sten i st. f. den nu gamla och odugliga”. (SvB)
- 1783 Ändring – ombyggnad, valvfönster förstorades, kyrktornet målades, målare Rosengren. (ÖLM)
- 1826 Klockrike och Brunneby församlingar uppförde 1826 en gemensam kyrka på en ny kyrkplats ca en kilometer norr om Klockrike medeltida kyrka. Klockrikes kyrka revs 1825. (BR)
- 1828 Ändring – ombyggnad, Brunnebys kyrka med en del inventarier såldes 1828 till kapten J A Tigerclou på Brunneby gård och blev gårdsmagasin. Predikstol och altarpopsats överflyttades till Klockrike kyrka. Brunneby kyrka togs åter i bruk på 1970-talet. (BC)
- 1828 Ändring – ombyggnad, exteriör, sakristian och vapenhuset revs. En ny dörröppning upptogs på kyrkans norra långsida och övriga dörröppningar igensattes. Fasaderna spritputsades, ny utvändig sockel av kalksten, fönsteröppningarna förändrades. (ÖLM)
- 1828 Ändring – ombyggnad, interiör, valven revs och kyrkorummet ombyggdes med nytt trägolv, nytt bjälklag och en trappa till ett övre magasin. (BC)

- 1830-1849 Ändring - Specifika inventarier, storklockan från 1695 kom i AB Motala Verkstads ägo, skänktes tillbaka till kyrkan 1967. (ÖLM)
- 1847 Kulturhistorikern och folklivsforskaren Nils Månsson Mandelgren besökte kyrkan. (BC)
- 1926-1927 Vård/underhåll, exteriör, nytt spån på tornet samt förgyllning av tornspiran och de tio småspirorna. (ÖC 1956-06-18)
- 1930-1939 Förslag till restaurering uppgjordes av arkitekt Erik Lundberg, Riksantikvarieämbetet. Ej utfört. (BC)
- 1946 Förslag till renovering av kyrkan av arkitekt Erik Lundberg. Ej utfört. (ÖLM)
- 1954 Vård/underhåll, exteriör, omläggning av spåntaket. (NT 1954-09-04)
- 1960 Stiftelsen Brunneby kyrka bildades med mål att rädda kyrkan. I stiftelsen ingår bl a kyrkoherden och landsantikvarien. (BC, ÖLM)
- 1964 Kyrkan inköptes av Kungl Vitterhets-, Historie- och Antikvitets Akademien med anslag ur Berit Wallenbergs stiftelse. (BC)
- 1964 Riksantikvarieämbetet beställde takspån av tryckimpregnerad handspjälkad furuspån från Saljebygdens hemslöjd, Nye, Vetlanda. (ÖLM)
- 1965 Renovering, exteriör. (BC)
- 1966-1967 Ändring - ombyggnad, exteriör, taket och tornspiran renoverades med bl a nya spån. (ÖLM)
- 1966-1967 Teknisk installation – åskledare. (ÖLM)
- 1967 Specifika inventarier – kyrkklockan från 1695 skänktes åter till kyrkan av Motala Verkstad. (BC)
- 1968 Specifika inventarier – lillklockan överlämnades åter till kyrkan av godsägare Åke Linden, Örbäck. (BC)
- 1971 Byggnadshistoriska undersökningar av kyrkan utfördes av Östergötlands museum, fil kand Bo Kindvall. (ÖLM)
- 1969-1971 Nybyggnad – Klockstapel av ek, ingenjör Ture Jangvik, Linköping. (ÖLM)
- 1971 Specifika inventarier - klocka göts som kopia av en äldre klocka från 1695 och hängdes i stapeln, Ohlsson klockgjuteri, Ystad, bekostades av Lions Club, Borensberg. (BC)
- 1971 Klockstapeln invigdes i maj av biskop Ragnar Askmark. (ÖC1972-12-27)
- 1974-1975 Ändring – ombyggnad, interiör, murarna frilades och därefter omputsning med kalkbruk, takstolarna rensades och rengjordes, ommålning, nytt altare och nya knäfallsstolar. Nya portar i norr med användning av de gamla beslagen. Trappan upp till loftet borttogs. Ingenjör Ture Jangvik, Linköping. (BC)

- 1974 Arkitekturbunden utsmyckning – de medeltida kalkmålningarna framtoogs, konservator Bertil Bengtsson, Linköping. (BC)
- 1975 Teknisk installation – el. Oklart om det drogs in. (ÖLM)
- 1976 Ändring – ombyggnad, interiör, nytt golv inlades eventuellt ovanpå det äldre trägolvet. Ingenjör Ture Jangvik, Linköping. (ÖLM)
- 1977 Fast inredning – bänkar överlämnades från Stiftelsen Tjällmo församlingshem, tillverkade 1935 av tröskverksbyggare Andersson i Tjällmo. (ÖC 1977-06-23)
- 1977 Invigning 4 juni av Ragnar Askmark. (MT 2004-12-02)
- 1979 Vård/underhåll, exteriör, lagning av putsskador med rent kalkbruk, förankring av takbjälkar, dränering runt kyrkan, Peter Fribergs husprojektering, Byggnads AB, Larledal & Svensson, Kisa. (ÖLM)
- 1979 Specifika inventarier – två gravhällar som låg väster om kyrkan placerades i kyrkorummet mot västra väggen, Nelsons Sten AB, Linköping. (ÖLM)
- 1976 Vård/underhåll, exteriör, takets och takryttarens spånbeläggning tjärades. (ÖLM)
- 1981 Vård/underhåll, exteriör, taket reparerades, en tjärstrykning med Dala Stubbtjära (?) av norra takfallet och två av södra takfallet och takryttaren. Höjd-Montage, Norrköping. (ÖLM, ÖC 1981-09-03)
- 2006 Vård/underhåll, exteriör, taket tjärades. (K)
- 2007 Kulturhistorisk inventering av kyrkan och kyrkomiljön, utförd av Östergötlands länsmuseum på uppdrag av Linköpings stift.

Förkortningar

ATA – Antikvarisk-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet

BC – Cnattingius, Bengt & Wallenberg, Berit, Brunneby kyrka, Linköpings stifts kyrkor 1987.

BR – Bebyggelseregistret - kulturhistorisk bebyggelseinformation, Riksantikvarieämbetet; www.bebyggelseregistret.raa.se

K - Kyrkan

MT – Motala Tidning

ÖC – Östgöta Correspondenten

ÖLM – Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv

Ölk- Östergötland, landskapets kyrkor. Red. Ingrid Sjöström och Marian Ullén.

Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria.

Riksantikvarieämbetet 2004.

BEFINTLIGA SKYDDSFORMER

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Lagen om kulturminnen 4 kap. Brunneby gård och kyrka, K86, är utvärderad som kulturhistorisk värdefull miljö i kulturminnesprogrammet för Östergötland, utgivet av länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

KÄLLOR

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Riksantikvarieämbetet
Bebyggelseregistret - kulturhistorisk bebyggelseinformation, Riksantikvarieämbetet;
www.bebyggelseregistret.raa.se
Cnattingius, Bengt, Brunneby ödekyrka räddad. Ingår i Linköpings stifts julbok 1964.
Cnattingius, Bengt & Wallenberg, Berit, Brunneby kyrka, Linköpings stifts kyrkor 1987.
Ridderstad, Anton, Historiskt, Geografiskt och Statistiskt lexikon öfver Östergötland, A-M, Norrköping 1877.
Sveriges Bebyggelse, Östergötlands län, del II, Uddevalla 1947.
Östergötland, landskapets kyrkor. Red. Ingrid Sjöström och Marian Ullén. Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2004.
Östergötlands läns kalender 1872.
Östergötlands läns museums arkiv

Övriga inventeringar

Sedan 2002 pågående inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Östergötlands län, utförs av Östergötlands läns museum.

Kartor

Häradsekonomisk karta 1868-1877, Ljung
Ekonomisk karta, 1948 och 1982, blad 8F 8e Brunneby

Sammanställt av Östergötlands läns museum i september 2007. Den kulturhistoriska bedömningen har utförts i samverkan med Linköpings Stift och Länsstyrelsen i Östergötland.